

*„Aducem mai la vale toate
știrile și descrierile ctite le
avem despre luptele fraților
noștri de dincolo; ele sînt
tot altelea documente de de-
votament, curaj și eroismul
neamului românesc“.*

**„Gazeta Transilvaniei“, nr. 70
din 20/8 septembrie, 1877.**

CONFLICTUL ORIENTAL ȘI CONTRIBUȚIA GAZETEI TRANSILVANIEI LA DEZBATERILE PRIVIND INDEPENDENȚA ROMÂNIEI

de MIRCEA GHERMAN

Luptele poporului român pentru libertate, independență și unitate națională se desfășoară în secolul al XIX-lea sub semnul unei depline solidarități. Momente de înaltă conștiință națională ca revoluția de la 1848, Unirea principatelor sau războiul pentru cucerirea independenței de stat a României, constituie exemple majore de eforturi conjugate ale românilor de pe ambele versante ale Carpaților, în parcurgerea etapelor spre realizarea idealului național.

În istoriografia noastră problema participării românilor transilvăneni la acțiunile care au dus la cucerirea independenței de stat a României a fost tratată în numeroase lucrări¹ care au evidențiat aportul Brașovului și a Gazetei Transilvaniei, vechiul „organ al tuturor intereselor naționale”². Cu această deviză, devenită tradițională, ziarul brașovean va lua poziție de la începutul redeschiderii „chestiunii orientale”, sesizând importanța politică pentru români a evenimentelor. În tematica ziarului sint urmărite trei

¹ Dintre lucrările generale și speciale utilizate de noi menționăm: A. P. Alessi, și Massim Pop, *Războiul Oriental Ilustral*, Graz 1878; Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, în *Războiul Neatârnat 1877–1878*, Buc. 1927 p. 187–220; Radu Rosetti, *Cîteva extrase din presa engleză 1877–1878*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, IV 1926–1927, Buc. 1929 pp. 365–389; N. Iorga, *A history of Anglo-Roumanian Relations*, Buc. 1931, pp. 97–100; R. W. Seton-Watson, *A history of the roumanians*, Cambridge 1934, pp. 332–353; Valeriu Bologa, *Ajutorul Românilor Ardeleni pentru răniții Războiului Independenței*, Sibiu 1941; N. Adăniloae și I. Cușșă, *Războiul pentru Independența națională a României*, Buc. 1967; *Pagini din lupta poporului român pentru independența națională 1877–1878*, Buc. 1967.; Dan Berindei, *Cucerirea Independenței României (1877–1878)*, Buc. 1967; V. Netea, *La guerre d'indépendance de 1877 – expression de la solidarité du peuple Roumain*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, Tome VI Nr. 4/1967 pp. 605–628; Vasile Maciu, *Creerea României moderne. Înfăptuirea statului național independent*, în *Studii și articole de istorie* XI – 1968 pp. 103–135; *Partidele și grupările politice și atitudinea lor față de problema independenței României în Studii*.. XII – 1968, pp. 7–24; Vladimir Dicușescu, *Războiul pentru cucerirea independenței României – prilej de manifestare a unității de conștiință națională la românii din Transilvania și Banat*, în *Studii*.. XII–1968, pp. 28–30; Mircea Băltescu și Măriuca Tanasiu, *Ecoul războiului de independență în rândul românilor din monarhia Austro-Ungară*, în *Aluta*, Sf. Gheorghe 1971, pp. 281–301.

² Arhiva Mureșenilor nr. 787, Scris. Al Hurmuzache 25/13.IV.1855.

aspecte principale: desfășurarea evenimentelor politice și diplomatice europene, consecințele asupra politicii României și reflexul acestora asupra situației românilor din Transilvania.

* * *

Secolul al XIX-lea, prin luptele de eliberare națională și socială, aduce mari transformări și în relațiile dintre statele europene.

Pe de o parte masele își impun din ce în ce mai mult drepturile și revendicările legitime, iar pe de altă parte politica de forță pierde tot mai mult teren. Revoluția din 1848 a dat o puternică lovitură autocrației și absolutismului, instalând solid lângă tronurile regale, burghezia capitalistă cu toate interesele ei de clasă. În aceste condiții desigur că soluționarea diferendelor pe calea aventuroasă a războaielor apare ca o soluție mult prea riscantă. În același timp, stadiul dezvoltării condițiilor tehnice și tactice militare ale timpului, face ca rezultatul confruntărilor de pe cîmpul de luptă să nu mai poată fi decisiv, rămînînd doar simple amenințări sau argumente la masa tratativelor. Timpul războaielor napoleoniene, cu răsturnări radicale în echilibrul puterilor europene trecuse; războiul Crimeiei (1855—1856), războiul austro-franco-piemontez (1859), războiul austro-prusaco-italian (1866) și chiar războiul franco-prusac (1870—1871) nu au reușit să modifice substanțial harta politică a Europei, singurii beneficiari fiind Italia, care cîștigîndu-și unitatea și independența își impune prezența la masa Marilor Puteri, și Germania, a cărei ascensiune și vădite aspirații imperialiste de dominare a Europei nu mai pot fi stăvilit de state ale căror conducători sînt prea preocupați de interesele lor de clasă și rezolvarea în acest sens a marilor contradicții din sînul propriului lor popor. Și, astfel, în mod firesc apare o idee nouă, de transformare a vechilor tratative postbelice de pace într-un organism permanent, de cooperare a Marilor Puteri la rezolvarea problemelor europene.

Congresul de la Paris, din 1856, va inaugura o perioadă în care Marile Puteri controlează politica Europei; uneori aparent și unilateral, alteori real și eficient — mai mult chiar decît o permiteau condițiile date — acest început de cooperare din secolul al XIX-lea reușește să impună un principiu care nu va mai fi abandonat. În pofida tendințelor imperialiste ale Germaniei, care au declanșat cele două războaie mondiale, precum și a curenților de funcționare a Societății Națiunilor, ideea cooperării internaționale va fi continuată pe bazele temeinice ale suveranității și egalității popoarelor ajungîndu-se astfel la înaltul for contemporan care este O.N.U.

Cauzele războiului din 1877—1878 le vom găsi în primul rînd, în jocul Marilor Puteri care nesocotind statele mici și mai ales tendința de formare a statelor naționale, încearcă permanent să spargă acel echilibru european — care în realitate reprezenta numai interesele comune ale burgheziei în alianță cu aristocrația — în favorul uneia sau alteia din ele. Suspectîndu-se reciproc, cooperarea Marilor Puteri în această perioadă se va desfășura inevitabil în detrimentul statelor tinere. Ascensiunea Germaniei, după războiul cu Franța din 1870—1871 va determina apropierea Austro-Ungariei, care în scurt timp va deveni o remorcă a imperialismului german. Încercînd să slăbească și mai mult Franța, Bismarck caută să partoneze împăcarea Rusiei cu Austro-Ungaria și regizează întîlnirea celor 3 împărați din anul

1872. Prin alianța realizată în octombrie 1873 între Wilhem I, Alexandru II și Francisc-Iosif se profilează nașterea unei mari forțe politice militare, vizînd direct interesele Angliei și Franței cari, la fel ca în alte împrejurări, încearcă echilibrarea situației prin alianța cu Imperiul Otoman, unde marile lor interese economice erau direct periclitate.

Rusia, intrată în această alianță cu tendința de a domina, impulsionează redeschiderea chestiunii orientale, moment în care politica Austro-Ungariei va gravita spre jocul dublu al unei false neutralități în spatele căreia caută să profite printr-o expansiune în Balcani. Căpitanul Bismarck, controlînd aceste tendințe, își rezervă rolul de mediator.

În aceste condiții se produc încercările de obținere a independenței din partea României pe calea încheierii unor convenții comerciale care să împingă limitele unei largi autonomii „de jure” spre realitatea unei independențe „de facto”. Se pune în discuție chiar și o proclamare formală a independenței la 24.VIII/5.IX.1874. Consiliul de miniștri considerînd-o însă neoportună tocmai ca urmare a rezultatelor nefavorabile ale sondajelor efectuate la Marile Puteri³.

Cu același rezultat nefavorabil se încheie vizita perechii princiare române în Anglia, din anul 1874, cînd, în mod ostentativ, protocolul adoptat nu le acordă prerogativele unor suverani independenți care să poată fi în relații oficiale cu țări străine. Faptul este comentat de însuși Carol I, care la banchetul dat în onoarea Congresului orientaliștilor a spus: „România este aici (Anglia n.n.) o *terra incognita* și simpatia pentru Turcia atît de mare, încît totul este inutil de a încerca să combați o prejudecată așa de înrădăcinată. Eu am stabilit totuși relații prietenești cu cîțiva engleji influenți⁴.”

La fel ca și în evenimentele care au dus la unirea principatelor, România era pentru Marile Puteri doar un pion-tampon pe care-l manevrau unele împotriva celorlalte fără a se interesa de propriile sale revendicări.

În anul 1875, după izbucnirea răscoalei țărănești din Bosnia și Herțegovina, Austro-Ungaria, asigurată prin alianța cu Rusia, redeschide formal „chestiunea orientală” înaintînd Marilor Puteri, în decembrie 1875, o notă prin care cere măsuri de îmbunătățire a administrației Bosniei și Herțegovinei, pe care Poarta o va accepta, însă răsculații o resping. Conturîndu-se astfel și perspectivele unui război ruso-turc, România este nevoită a căuta asigurarea propriei sale poziții, și guvernul român trimite o notă agenților săi diplomatici în care se situează hotărît pe linia politicii de neutralitate, subliniind însă menținerea garanțiilor date de Marile Puteri, dar și intenția sa fermă de a-și apăra suveranitatea frontierelor cu armele în mîini⁵. Nota trimisă de ministrul de externe român Lascăr Catargiu cu scopul de a da indicații pentru un nou sondaj diplomatic, ajunge să fie cunoscută „*in extenso*” fapt ce nemulțumește profund guvernele Marilor Puteri, puse în fața unei situații care depășea cu mult intențiile lor de utilizare a României drept o masă de manevră⁶.

³ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 21.

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, pp. 97–98.

⁵ Documente privind Istoria României, Războiul pentru Independență, vol. I (partea II-a) Buc. 1954, doc. 55, p. 64–67.

⁶ *Idem*, doc. 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64 ș.a., pp. 68 și urm.

Răscoala bulgarilor din aprilie 1876 și apoi declarația de război a Serbiei contra Porții la 18/30.VI.1876, urmată imediat de Muntenegru, vor accentua conflictul, creind Rusiei condiții și mai favorabile de justificare a intervenției sale.

În România, schimbarea guvernului conservator cu cel al coaliției de la Mazar-Pașa la 27.IV/9.V.1876 și apoi cu cel liberal sub președenția lui I. C. Brătianu, la 24.VII/5.VIII.1876, nu va aduce schimbări în politica externă, aceasta menținându-se ferm pe poziția neutralității bazate pe tratatul de la Paris și garanția Marilor Puteri, cea mai indicată în condițiile date. Prin neutralitatea sa, politica română nu contravenea intereselor Austro-Ungariei care viza anexarea Bosniei și Herțegovinei, Rusiei care, în perspectiva unui război direct cu Turcia, aprecia ca utilă această zonă neutră temporară și nici Franței și Angliei cărora le convenea circumscrierea conflictului armat la o zonă în care Turcia, bine înarmată de ele, putea face față cu succes. Tuturor însă nu le convenea acceptarea formală a garantării neutralității absolute datorită faptului că aceasta includea în fapt recunoașterea independenței României și tratarea ei ca un stat suveran, astfel că memoriul lui Kogălniceanu din 16/28.VI.1876 care le cere, între altele, sancționarea denumirii de „România”, a „individualității statului român” și admiterea reprezentanților României în corpul diplomatic, urmat de circulara pe care tot el o adresează agenților diplomației ai României la 20/1.VIII.1876 și nici chiar nota mai ponderată a succesorului său la ministerul de externe, Nicolae Ionescu din 4/16.VIII.1876 nu vor găsi ecou la Marile Puteri⁷.

Evoluția războiului din Serbia și Muntenegru determină însă Rusia și Austro-Ungaria la o nouă înțelegere. Împărații Alexandru II și Francisc Iosif se întâlnesc la 26.VII./8.VIII.1876 la Reichstadt unde miniștrii lor Gorceakov și Andrassy perfectează un acord verbal prin care Rusia își asigură în cazul unui război cu Turcia, neutralitatea Austro-Ungariei căreia îi accepta în schimb expansiunea teritorială în dauna Turciei.

În aceste condiții devenea evidentă necesitatea orientării politicii românești spre Rusia, susținută consecvent de C. A. Rosetti precum și de I. C. Brătianu, dar totodată și menajarea Austro-Ungariei. În consecință, I.C. Brătianu pleacă la Sibiu, în luna august 1876, spre a-i face o vizită „de curtoazie”⁸ împăratului Francisc Iosif, după care pleacă, în sept. 1876, la Livadia, în Crimeea, unde realizează un acord de principiu pentru încheierea unei convenții de trecere a armatei ruse prin România. Politica prin care se preconiza obținerea independenței pe calea garantării neutralității României, în fruntea căreia se situa ministrul de externe Nicolae Ionescu are încă foarte mulți partizani care își mai fac speranțe în ciuda evenimentelor. Serbia fiind pe calea unei înfringeri totale, Rusia intervine forțând Poarta să încheie armistițiul la 21.X/2.XI.1876 determinând apoi Anglia prin lordul Derby să inițieze deschiderea conferinței de la Constantinopol⁹. Aici, Rusia abandonează Austro-Ungaria, întrevăzând posibilitatea unor avantaje mai

⁷ Dan Berindei, *op. cit.*, pp. 27–31.

⁸ Vasile Maciu, *Creerea României*, p. 130.

⁹ *Ibidem*; Seton-Watson, *op. cit.*, p. 334.

mari pentru ea și se situează pe poziția de sprijinire a creerii unor state autonome din Bosnia, Herțegovina, Bulgaria și menținerea statu-quo-ului României.

În acest fel urmărea slăbirea Turciei, excluderea oricăror veleități ale Austro-Ungariei de expansiune balcanică, crearea unei zone de state atrase în sfera sa de influență, aminind doar începutul unui război pentru care însă își consolida o poziție avantajoasă.

Riposta Angliei, care pierdea în aceste fel controlul în Orient și implicit în sinul Marilor Puteri, nu se lasă așteptată și la îndemnul premierului britanic Disraeli lord Beaconsfield, Turcia promulgă la 11/24. XII.1876 o constituție în care desconsiderind lucrările conferinței și negînd drepturile naționale ale popoarelor supuse dominației sale, include statele autonome, între care și România, în Imperiul Otoman. Provocarea era directă și războiul iminent, ceea ce duce la dizolvarea Conferinței și din nou schimbarea politicii rusești care, pentru a-și asigura spatele frontului, reface alianța cu Austro-Ungaria.

Politica României, care pînă acum a urmărit cursul evenimentelor situîndu-se în liniile sale directoare în concordanță cu interesele sale, se găsește într-un impas care a derutat atitudinea multor personalități politice. Complicațiile intervenite în relațiile dintre Marile Puteri și riscurile războiului, fac ca liberalii moderați și chiar unii membrii ai guvernului ca D. A. Sturza, Nicolae Ionescu, G. H. Vernescu sau Ion Ghica, să se pronunțe categoric împotriva războiului cu toată creșterea curentului de opinie în mase în favoarea cuceririi independenței prin cooperare cu Rusia, situație oglindită ulterior și în debaterile Parlamentului și Senatului. Opoziția conservatoare și în special Petre P. Carp, consecventul adversar al oricărei politici de apropiere cu Rusia, va căuta să susțină teza potrivit căreia singurul partizan al războiului ar fi fost Carol cu ambițiile sale personale împotriva întregii lumi politice românești ¹⁰.

În fapt curentul real de opinie nu mai poate fi stăvilit, astfel că evenimentele se vor succede urmînd firul firesc spre realizarea aspirațiilor românești. La 4/16.IV.1877 Kogălniceanu, revenit în guvern la Ministerul de externe în locul lui Nicolae Ionescu, semnează convenția cu Rusia care, la 12/24.IV.1877, declară război Turciei. Camerele române aprobă convenția, apoi, la 29.IV./10.V.1877, declară stare de război cu Turcia ca la 21/9.V.1877 să proclame independența României.

Remarcabil în toată această perioadă este faptul că, deși în România existau partide politice diferențiale, opiniile mergînd la extreme, totuși programele lor cuprindeau același țel final al unității naționale și al independenței. Moșierimea conservatoare aștepta fără grabă să obțină independența ¹¹ prin consensul puterilor garante fiind contra cooperării cu Rusia ¹², burghezia liberal-moderată luptă pentru independență agățîndu-se încă de ideea neutralității absolute și astfel ajunge la unele opinii izolate, absurde sau chiar periculoase, liberalii-radicali avînd în frunte pe C. A. Rosetti, dar și pe I.

¹⁰ C. Gane, *P. P. Carp*, vol. I, ed. II, Buc. 1937, p. 199 și urm.

¹¹ V. Maciu, *Partidele și grupările...* p. 8.

¹² *Idem*, pp. 8,9.

C. Brătianu, militează direct pentru proclamarea imediată a independenței și cooperarea cu Rusia. Toate aceste poziții ale partidelor implicau și problema participării sau neparticipării la război a armatei române¹³. Semnificativ pentru solidaritatea politicii românești în fața marilor evenimente este atitudinea ziarului „Timpul”, oficiosul opoziției conservatoare care, la 26.IV, referindu-se la semnarea convenției și trecerea trupelor rusești prin România, scrie: „...în fața unor împrejurări de la care poate atârna viitorul statului nostru, noi conservatorii credem că ar fi nepatriotic și inoportun de a creea guvernului, căruia evenimentele i-au încredințat soarta țării, dificultăți în chestiile exterioare¹⁴.”

Proclamarea independenței și intrarea României în război au pus în fața Marilor Puteri, încă din luna aprilie 1877, o problemă nouă, determinantă în direcționarea politicii lor. Agenții diplomatici din București, cit și presa din străinătate dau o tot mai mare atenție evenimentelor din România, relatările lor scoțind în evidență adevăratele scopuri urmărite, dar și importanța politicii României în contextul general al conflictului.

Consulul general al Franței la București, Fred Debains, comunică ministrului de externe al Franței ducele Decazes, la 24.IV.1877, că prințul Gorceakov a trimis pe consulul rus la București să dea un ultimatum de 6 ore guvernului român pentru a se pronunța pro sau contra Rusiei, adăugind că opinia publică este tot mai mult împotriva unei participări la război¹⁵.

Este evidentă intenția consulului de a da o interpretare potrivită dorințelor franceze, în care anticipind măsurile ce se prevedeau a fi luate de către guvernul român, acestea să fie prezentate ca impuse cu forța de Rusia. Totodată consulul francez încearcă și acreditarea tezei potrivit căreia singurul susținător al intrării României în război ar fi fost domnitorul Carol, relatînd, în raportul din 26.IV.1877, discursul tronului cu declarația sa că țara a fost abandonată de puterile garante și conlează numai pe ea singură pentru a evita să devină teatru de război¹⁶.

Aceeași teză este susținută și de presa engleză, ziarul „The Times” din 3 și 4.V.1877 ajungînd să afirme că „soldatul român nu se bucură de reputația unei dorințe aprige de a lupta” și totul se datorește „domnitorului României [care] arde de dorința de a se distinge în capul armatei sale”¹⁷. Totuși, în nr. din 10.V.1877, același ziar este nevoit să se dezică relatînd că, într-o ședință secretă a senatorilor și deputaților, propunerea lui C. A. Rosetti de a se proclama independența în ședință publică, a fost primită¹⁸. Această optică tendențioasă reiese și din rapoartele Agenției Belgiene la București, care la 9.V.1877 (28.IV.1877), după ce relatează întoarcerea premierului român Brătianu de la Chișinău „cu un proiect de convenție pentru asigurarea cooperării armatei române la operațiile de război”¹⁹, trece la propunerea

¹³ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 37, 38.

¹⁴ C. Gane, *op. cit.*, p. 202, 203.

¹⁵ Arhivele statului Buc., Microfilme Franța, rola 20, f. 243.

¹⁶ *Idem*, f. 269; Dan Berindei, *op. cit.*, p. 41.

¹⁷ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 367.

¹⁸ *Idem*, p. 168.

¹⁹ Arhivele statului Buc., Microfilme Belgia, România vol. V, cadrele 171–174.; același fapt este relatat și de ziarul englez „The Times” din 12.V, 1877 cf. R. Rosetti *op. cit.*, p. 369 și nota 1.

lui C. A. Rosetti făcută „într-o reuniune a membrilor majorității care a avut loc ieri la Hotelul Bulevard” urmînd ca a doua zi să se confirme „deliberarea pe marginea acestei grave măsuri care nu reunește după cîte sînt asigurat, asentimentul întregului cabinet”²⁰. În continuare însă caută să prezinte ultimele evenimente (bombardamentele de la Reni, Brăila, Oltenița și Calafat) ca o exagerare a „partizanilor războiului”, curent de opinie care este nevoit astfel a-l recunoaște. La fel va încerca în raportul din 19.V. (7.V.) 1877²¹ să „interpreteze” votul Camerei (aprobarea ordinii de zi) ca un refuz de a declara independența și starea de război, fapt total infirmat două zile mai tîrziu.

Datorită acestor încercări de a da o interpretare falsă realității, agenții consulari și presa străină vor minimaliza importanța declarării independenței și entuziasmul unanim al românilor la primirea acestei vești, concentrîndu-se acum asupra unor întîmplări pe care să le poată prezenta ca dovezi de neînțelegeri între România și Rusia, ale cărei trupe, aflate pe teritoriul român, fiind chiar caracterizate ca „armată invadatoare”²². Însă nimic din aceste previziuni nu se confirmă, România adoptînd o poziție fermă și demnă alături de puternicul său aliat, iar știrile de pe frontul din Asia, ca și situația din Imperiul Otoman, care formează obiectul unui alt raport al Agenției Belgiene din 8.VI.1877²³, sînt de natură a spulbera orice iluzii turcofile. Drumul sinuos pe care merge diplomația apuscană, în încercările de a prezenta situația în lumina propriilor sale interese, va continua. „Armata română va trece Dunărea?”, iată întrebarea cu care își începe raportul din 18.VII.1877, Agentul Belgian din București²⁴. Remarcînd intenția României de a participa activ la război, contrar avizului Rusiei și Germaniei, consideră că „avînd în vedere mijloacele de care dispune”. „cabinetul princiar pare să se fi aruncat orbește pe calea aventurilor, în ciuda avertismentelor Rusiei și a celorlalte puteri”²⁵. Aceste puncte de vedere sînt susținute și de ziarul englez „The Times” din 4.VI.1877 care adaugă informația că și Austria a cerut României „să nu-și trimită trupele peste râu”²⁶. Din nou însă ziarul se va vedea nevoit să se decică scriînd la 27.VI.1877 că „Guvernul Român, cu excepția unui singur membru al său este în favoarea ideii trecerii armatei peste Dunăre”²⁷. Atitudinea demnă și intransigentă a României rezultă și din raportul Agenției consulare belgiene din 28.VII.1877 (16.VII.) care redă răspunsul dat la cererea Comandamentului rus ca armata română să asigure garnizoana din Nicopole și escorta prizonierilor turci, în care se spune că „armata (română n.n.) nu-și poate limita rolul la un simplu serviciu de garnizoană sau să servească drept temnicer turcilor” adăugînd că „românii trebuie să-și păstreze libertatea de acțiune”²⁸.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Idem*, cadrele 175—177.

²² *Idem*, cadrele 178—179.

²³ *Idem*, cadrele 459—461.

²⁴ *Idem*, cadrele 182—184.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 369.

²⁷ *Idem*, p. 370.

²⁸ Arhivele statului Buc., Microfilme Belgia, vol. V, cadrele 185—187.

Cel mai clar răspuns pe care îl dă însă România va fi prilejuit de evenimintele care vor urma. Aceeiași corespondență diplomatică belgiană, la 3. VIII. (22.VII.) 1877²⁹ și 15.VIII. (3.VII.) 1877³⁰ dă amănunte despre insuccesele armatei ruse din 8/20.VII.1877 și 18/30.VII.1877 în urma cărora Marele Duce Nicolae este nevoit a cere intervenția armatei române. „Situația critică a armatei ruse în Bulgaria — se scrie în raportul din 29/17.VIII. 1877 — a obligat Cabinetul de la St. Petersburg să conceadă României să participe la operațiuni militare pe cealaltă parte a Dunării sub comandamentul distinct al Prințului Carol”³¹. De acum înainte, faptele de arme ale vitezei armate române vor obliga presa străină să-și recunoască greșelile comise, elogiindu-i meritele în termeni semnificativi: „Trupele românești au desmințit în mod efectiv toate birfelile, pe care criticii străini i le-au afirmat în privința capacității lor de a sta sub foc și au demonstrat încă odată faptul că curajul fizic nu aparține numai citorva naționalități favorite... Dacă rușii vor reuși să ia Plevna ei vor datori o parte nu mică a izbînzii lor. cooperării aliaților lor Români”. (The Times 17/5.IX.1877)³²; „Tinerii soldați români se luptă în chip admirabil” (The Daily Telegraph 17/5.IX.1877)³³; „Românii au reușit acolo unde rușii au avut insucces și cei dintîi par a pricepe mult mai bine arta războiului decît cei din urmă” (The Morning Post, 9.X/27.IX. 1877)³⁴, „Românii înaintează sistematic... spiritul lor războinic și vesela lor îndurare a greutăților este admirabilă” (The Daily News, 24/12.IX.1877)³⁵. Deosebit de semnificativă este știrea de la Viena publicată de „The Morning Post” din 5.X/23.IX.1877: Prințul Bismarck a spus... că oricare ar fi sfîrșitul războiului, nimeni nu trebuie să se atingă chiar de un fir de păr al României”³⁶.

Marile puteri începeau să înțeleagă ceea ce pînă atunci au căutat să ignore: drepturile unui popor la autodeterminare și suveranitate națională. În cîteva luni doar, armata română a făcut din proclamarea independenței un act ireversibil, impunînd Marilor Puteri recunoașterea ei. Dar mai mult decît atît, ceea ce încă nu au înțeles atunci Marile Puteri a fost faptul că poporul român, conștient de misiunea sa, lupta pentru cucerirea unei etape indispensabile în realizarea reconstituirii unității sale. Iar dacă românii au purtat atunci un „război popular”, aceasta s-a datorat, în primul rînd, adeziunii largi a maselor, al căror vot, în tot timpul conflictului oriental, a susținut cele mai juste măsuri impuse de situația politică, pe linia adevăratelor interese naționale. Factorii politici care au reprezentat în această perioadă poporul român s-au dovedit a fi călăuziți de principiile unui adevărat patriotism în lupta lor spre realizarea scopului final, ezitățile și excepțiile înregistrate în căile alese purtînd amprenta stadiului de organizare socială și contradicțiilor unei societăți bazată pe interesele de clasă.

²⁹ *Idem*, cadrul 187.

³⁰ *Idem*, cadrele 188—190.

³¹ *Idem*, cadrul 190; Dan Berindei, *op. cit.*, p. 59—62.

³² R Rosetti, *op. cit.*, p. 375.

³³ *Idem*, p. 380.

³⁴ *Idem*, p. 385.

³⁵ *Idem*, p. 389.

³⁶ *Idem*, p. 385.

În întreaga desfășurare a acestor evenimente, frații de peste Carpați, românii transilvăneni, își vor aduce un aport deosebit de însemnat prin participarea activă la dezbaterile care au orientat politica României. Prin însăși situația lor de români, făcând parte dintr-un stat străin care nega drepturile lor naționale pentru care luptau, aceștia nu au de susținut interesele lor de clasă și vor aprecia situația obiectiv, cu privirea ațintită numai spre perspectivele de progres în realizarea idealului național. Ei au de rezolvat însă greutatea de a găsi calea de exprimare, expunându-se pericolului de a fi acuzați de infidelitate și trădare față de statul Austro-Ungar. Este un merit în plus al presei ardeleni din această perioadă și mai cu seamă al purtătorului de stindard „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, de a fi știut să îmbrace o viziune remarcabil de clară asupra evenimentelor, cu un limbaj abil mascat, dar care, la nevoie, s-a știut exprima și cu tot curajul răspunderii. Este ceea ce pe drept cuvânt se poate numi campania de presă a „Gazetei Transilvaniei” în favoarea independenței de stat a României.

* * *

Începînd din 9 sept. 1850 *Gazeta Transilvaniei* apare sub redacția lui Iacob Mureșianu (1812–1887) care, de acum înainte, va duce aproape singur toată această grea muncă³⁷. Cu timpul vîrsta și surmenajul îl vor obliga în anul 1875 să-și ia un ajutor în persoana tînărului student Simion C. Mărgineanu, care însă după scurt timp trebuie să-l părăsească³⁸ tocmai în preajma redeschiderii „Chestiunii Orientale”. Atunci, în decembrie 1875 Iacob Mureșianu încheie o înțelegere cu Gh. Bariț — care după 1850 a continuat să mai trimită ocazional articole pentru gazetă — pentru o colaborare externă permanentă, reinnoită apoi în scris la 1 martie 1877³⁹. Totuși, datorită îmbolnăvirii lui Gh. Bariț, Iacob Mureșianu este nevoit să cheme la 23 martie 1877 pe fiul său dr. Aurel Mureșianu de la Viena⁴⁰ de unde și pînă atunci acesta trimitea regulat articole pentru gazetă, pentru a putea face față problemelor de redactare a ziarului. În urma procesului de presă intentat lui Iacob Mureșianu în anul 1877⁴¹ și a plecării lui Gh. Bariț la Sibiu, cu începere de la 1 ianuarie 1878 dr. Aurel Mureșianu preia redacția gazetei. Iacob Mureșianu rămînînd director și editor.

Pentru *Gazeta Transilvaniei*, anul 1876 cu frământările politice europene, capătă o semnificație deosebită și munca redacțională se cristalizează. Gh. Bariț colaborează preluînd tratarea problemelor teoretice cu largi referiri științifice și politice care „...nu s-au discutat în ziaristica noastră ro-

³⁷ Mircea Gherman, *Date și fapte privind activitatea lui Iacob Mureșianu la Gazeta Transilvaniei* (1838–1877) în „130 de ani de la apariția Gazetei de Transilvania” sub redacția lui Mircea Băltescu, Bv. 1969, p. 75–87.

³⁸ Arhiva Mureșenilor nr. 4246, 4247; Simion Mărgineanu va mai reveni ca ajutor la redacția Gazetei în iunie-iulie 1877 (cf. Arhiva Mureșenilor nr. 2466, 2467 și 11882).

³⁹ Arhiva Mureșenilor nr. 950.

În această scrisoare, Gh. Bariț se referă la „trei inși... bătrîni”. Aceștia au fost Iacob Mureșianu, Gh. Bariț și cel de-al treilea neidentificat, dar despre care spune Gh. Bariț, în continuare că „s-a retras cu totul”.

⁴⁰ Arhiva Mureșenilor nr. 7672.

⁴¹ Mircea Gherman, *Consecințele politice ale războiului de independență asupra luptei de eliberare națională a românilor transilvăneni*, în prezentul volum.

mânească de dincoace niciodată așa precum cereau interesele noastre naționale și politice”⁴², iar Iacob Mureșianu, pe lângă munca de redacție propriu-zisă, preia articolele militante, dezbaterile evenimentelor politice „la zi” de la tradiționala tribună de luptă a gazetei. În acest fel, conținutul gazetei reflectă o remarcabilă orientare politică situându-se pe pozițiile unei juste aprecieri a situației internaționale și a perspectivelor pentru românii de pe ambele versante ale Carpaților. Încă din al doilea număr al gazetei, pe anul 1876⁴³ se remarcă articolul „La chestiunea orientală”, în care Iacob Mureșianu analizează bazele conflictului oriental, apreciind că „sub acest nume general, înțelege diplomația europeană păcatele sale proprii de un timp încoace cam de 200 de ani...”, acestea constând din negarea „principiului suveranității popoarelor”⁴⁴. În continuare, pune în paralel situația similară din Austro-Ungaria, dezvăluind toate contradicțiile acestui imperiu multinațional cu nelegitimitatea existenței sale. Articolul se încheie cu o aluzie directă la nota adresată în decembrie 1875 de ministerul de externe austro-ungar, Andrassy, către puterile semnatare ale Tratatului de la Paris, căreia însă îi scoate în relief adevăratul substrat al tendințelor de expansiune în Balcani. Nu știm sigur dacă, la data cînd scria articolul, Iacob Mureșianu avea cunoștință de nota din 4/16.I.1876⁴⁵ adresată de Lascăr Catargi agenților diplomați și de efectul negativ al acesteia, dar este evident că, fie anticipînd, fie comentînd, argumentele invocate constituie o adevărată pledoarie pentru poziția adoptată de România.

În articolul „Neutralitatea”⁴⁶, Gh. Bariț face o documentată critică lezei potrivit căreia România trebuie să se decidă „pentru intrarea în acțiune... spre a combate alături de sîrbi și bulgari”. Sînt arătate aici diferențele esențiale față de Serbia și Bulgaria, justificate în acțiunea lor de „dreptul național de a scutura jugul lor tot cu sabia” față de situația României pe care „Turcii n-au subjugat-o niciodată cu sabia... ci numai i-au călcat drepturile... dar acele drepturi li s-au restabilit și sancționat prin tratatul solemn și convențiunea încheiată de către șapte puteri mari europene”⁴⁷. Subliniind că neutralitatea bazată pe garanția Marilor Puteri, nu exclude dreptul de apărare a granițelor de orice încercare de a fi călcate, Gh. Bariț sesizează și pericolul pe care l-ar fi declanșat o acțiune lezînd interesele tuturor Marilor Puteri, urmată inevitabil de ocupația țării, intrarea flotei engleze în Marea Neagră, cu toate perspectivele unui „război universal”⁴⁸.

Acestui admirabil expozeu îi vor urma o suită de articole teoretice ale lui Gh. Bariț între care relevăm „Panslavismul”⁴⁹, în care el dezvoltă ideea existenței a trei mari tendințe europene, panslavismul, panlatinismul și pangermanismul, forțe concurente, născute din exploatarea ideii naționale, care maschează scopul real, cel al politicii imperialiste. Între acestea se inter-

⁴² Arhiva Mureșenilor nr. 942, 941.

⁴³ *Gazeta Transilvaniei* nr. 2 din 20/8 ian. 1876.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Documente privind istoria României. Războiul pentru Independență*, vol. I (partea II-a) Doc. 55, p. 64–67.

⁴⁶ *Gazeta Transilvaniei* nr. 51 din 16/4.VII.1876.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Gazeta Transilvaniei* nr. 58 din 9.VIII/28.VII.1877.

calează și articolul lui Dr. Aurel Mureșianu „Intervențiune sau mediațiune”⁵⁰, în care, din nou, este demascată poziția reală a Austro-Ungariei dincolo de abilele manevre politice ale lui Andrassy. Articolul apărut după întâlnirea de la Reichstadt și înaintea vizitei Împăratului Francisc Iosif la Sibiu, unde acesta se va întâlni cu Brătianu, care în această perioadă căuta racordarea politicii românești la cea a Austro-Ungariei și Rusiei, capătă astfel și semnificația unui semnal de alarmă adresat premierului român.

Pe aceeași temă, dar cu accentul pe paralelismul destinelor românilor transilvăneni cu al sîrbilor luptînd pentru libertate și drepturi naționale, apare la rubrica permanentă, pe care cu puține excepții o scrie Iacob Mureșianu în tot timpul conflictului oriental, comentariul „Brașov în 18/6 august 1876”⁵¹ încheiat cu o simbolică adaptare a versurilor din „Răsunetul” lui Andrei Mureșianu, la amenințarea capitulării Serbiei: „murim mai bine în luptă cu toți decît să capitulăm pe vechiul nostru pămînt. Aceasta este astăzi ferma deciziune a luptătorilor pentru libertatea națională”⁵².

Evenimentele sînt urmărite în continuare acordîndu-se în ziar un spațiu tot mai mare problemei orientale. Comentariile vin pe de-o parte să dezvăluie cu mult curaj aspectele politicii duplicitare a Marilor Puteri cu tot jocul lor de interese și în special al Austro-Ungariei. Pe de altă parte susțin puternic cursul politicii românești care, față de noile situații create, evoluează de la necesitatea neutralității absolute garantate de Marile Puteri, spre imperativul unei participări active. În acest spirit anul 1876 se încheie cu articolul lui Iacob Mureșianu „De anul nou”⁵³ care începe prin a sublinia încă odată că „Toate chestiunile de viață cîte s-au pus la ordinea zilei în anul expirat ne ating și pe noi (românii transilvăneni n.n.) în cel mai strîns înțeles al cuvîntului, prin urmare, ele ne obligă ca să ne interesăm de ele și să le studiem foarte serios”. Apoi autorul atacă noua Constituție otomană care „pune în joc chiar existența statului român” exprimînd opinia netă că „în acest punct nu este permisă nici cea mai mică concesiune”. Războiul este apreciat ca inevitabil, iar participarea României ca fiind obligatorie. În încheiere se scoate în relief rolul important pe care îl are presa transilvăneană pentru românii de pretutindeni în noua conjunctură creată, angajament pe care și-l ia în orientarea viitoare a Gazetei Transilvaniei.

Urmînd această idee, în primul număr al anului 1877, în articolul de fond „În cauza noastră”⁵⁴ Iacob Mureșianu dă un aspru răspuns însinuirilor presei maghiare care urmărea să compromită pe români, înălturînd „acuzele” de pretinse acțiuni „subversive”, „ilegale” etc. și afirmă din nou, pe față, revendicările legitime ale românilor cu precizări remarcabile: „Încît pentru realțiile noastre cu popoarele conlocuitoare în Transilvania... noi nu venim să ne certăm cu ele: Noi luptăm numai contra demagogilor, amăgitori de popoare, tirani mici, care falsifică instituții și legi, se străduiesc să împiedice civilizația cea adevărată, să omoare libertatea, încearcă să ex-

⁵⁰ Gazeta Transilvaniei nr. 56 din 2.VIII/21.VII.1877.

⁵¹ Gazeta Transilvaniei nr. 61 din 20/3.VIII.1876.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Gazeta Transilvaniei nr. 101 din 30.XII/11.I.1876.

⁵⁴ Gazeta Transilvaniei nr. 1 din 16/4.I.1877.

termine limba noastră națională, prin urmare pe noi înșine”⁵⁵. Și pentru a nu lăsa nici un echivoc, în același număr, sub rubrica „Brașov 3/15 ian, 1877”⁵⁶ tot el își reafirmă convingerea că în România se hotărăște acum și soarta românilor transilvăneni spunind: „Orizontul politic al Europei este așa de greu încărcat de nori de furtună încît de astăzi pînă miine nu se știe dacă nu vor începe fulgerele și tunetele armelor de foc să descarce furtuna de gloanțe asupra cîmpiilor Europei orientale. De la rezultatele unei asemenea tempestăți va depinde mult și soarta noastră viitoare...”, recomandînd însă o susținere activă din partea transilvănenilor prin „perseverența... în lupta de existență de astăzi și ... înțelepciunea și abnegația ... în lupta decisivă de miine”⁵⁷.

În numerele următoare Gh. Bariț publică articolele intitulate „Imperiul Otoman”⁵⁸, în forma unui studiu monografic, în care, relevîndu-se caracterul său multinațional și politica de oprimare a naționalităților, apare evidentă paralela cu Imperiul Austro-Ungar. Are însă grija de a sublinia, nu fără ironie, că „nouă nu ne trecu prin minte că România și Serbia că le considerăm de părți constitutive ale Imperiului Otoman”⁵⁹.

Continuînd linia tratării teorelice indirecte, Gh. Bariț va analiza, în continuare, problema politicii europene în ample articole—studii ca: „Imperiul Germaniei”⁶⁰, „Rezultatele revoluțiunii slavilor meridionali”⁶¹, minunată pledoarie pentru „luptele naționale pentru libertate și autonomie”, sensurile obiective, pozitive ale cooperării internaționale și dincolo de rezultatul efectiv al conflictului armat, cuceririle politice în perspectiva timpului. Seria acestor articole, continuată cu „Afacerile Croației”⁶² se întrerupe datorită îmbolnăvirii lui Gh. Bariț, anunțată de gazetă la 22/10.III.1877⁶³. fapt ce îl va determina pe Iacob Mureșianu să-l cheme de la Viena pe fiul său dr. Aurel Mureșianu. Gh. Bariț va reapare în coloanele gazetei în numărul 35 din 20/8 mai 1877 — excepție făcînd articolul „Catastrul”⁶⁴ scris, anterior îmbolnăvirii, la începutul lunii martie, în problema proprietății agricole din Transilvania.

Autoritățile guvernamentale maghiare, în încercarea de a stăvili entuziasmul și acțiunile de solidaritate ale românilor transilvăneni cu cauza României, au determinat pe Mitropolitul ortodox Miron Romanul să publice în nr. 2/1877 al Telegrafului Român o circulară prin care căuta să impună transilvănenilor rezervă „pentru a evita înăsprirea raporturilor cu Ungaria”⁶⁵. Diamandi Manole publică în Gazeta Transilvaniei⁶⁶ răspunsul semnat de 101 brașoveni, prin care aceștia resping categoric „coborîrea pe arena poli-

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Gazeta Transilvaniei nr. 2, 3 și 4 din 21/9, 25/13 și 28/16.I.1877.

⁵⁹ *Idem*, nr. 2 din 21/9.I.1877.

⁶⁰ Gazeta Transilvaniei nr. 6 din 4.II/20.I.1877.

⁶¹ Gazeta Transilvaniei nr. 9 și 10 din 15./3.II și 18/6.II.1879.

⁶² Gazeta Transilvaniei nr. 16 și 17 din 11.IV/27.II și 15/3.III.1877.

⁶³ Gazeta Transilvaniei nr. 19 din 22/10.III.1877.

⁶⁴ Gazeta Transilvaniei nr. 27 din 22/10.IV.1877.

⁶⁵ Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 195.

⁶⁶ Gazeta Transilvaniei nr. 14 din 4.III/20.II.1877.

tică” și „poziția adoptată” — apreciată ca o infidelitate față de conaționali — a unui cap bisericesc, recomandându-i să lupte pentru drepturile uzurpate ale poporului român”⁶⁷.

Tensiunea internațională survenită în urma eșecului conferinței de la Constantinopol (ale cărei cauze au fost: rezistența lui Midhad-Pașa la presiunile externe în materie de reforme și convingerea acestuia — bazată numai pe atitudinea turcofilă a lui Sir Henry Elliot, și în ciuda avertismentelor lordului Salisbury — că, în cazul unui război, Anglia va lupta alături de Turcia, ca și în 1854⁶⁸) desigur, a adus după sine necesitatea clarificării situației dintre Rusia și Austro-Ungaria. Negocierile secrete vor duce la încheierea unor convenții la Budapesta în 13 ianuarie și 18 martie 1877, prin care se restabilesc prevederile întâlnirii de la Reichstadt, cu recunoașterea pretențiilor Austro-Ungariei în Bosnia și Herțegovina căreia însă pe lângă o neutralitate binevoitoare, i se cer și acțiuni de paralizare pe căi diplomatice a oricărei intervenții a celorlalte puteri⁶⁹.

Situația nu era de natură a da curaj românilor transilvăneni, care vedeau acum România obligată a ieși din politica de neutralitate și a se angaja direct în conflict alături de Rusia și implicit de a-și modela politica în funcție de cea a Austro-Ungariei. Prin acordul Rusia—Austro-Ungaria se exclu-deau posibilitățile unor perspective apropiate pentru soluționarea problemei românilor din Transilvania — care pînă atunci își puneau mari speranțe în conjunctura luptelor de eliberare națională din Balcani și soluționarea acestora la masa tratativelor, motiv pentru care au susținut cu atîta entuziasm politica de neutralitate a României garantată de Marile Puteri. Dar Iacob Mureșianu ale cărui convingeri și zel patriotic s-au manifestat în toate împrejurările neclintite, pline de optimism și încredere totală în viitor, des-lușește clar în perspectivele conflictului armat care se anunță, realizarea acelei etape necesare în drumul spre împlinirea scopului final al unității naționale. De aceea, în ciuda curentului de opinie transilvănean⁷⁰ și a vocilor, contrarii participării directe la război și a cooperării cu Rusia, din sinul partidelor politice din România, el de la început militează pentru calea acțiunii alături de Rusia. Alături de C. A. Rosetti și I. C. Brătianu — consecvenți în afirmarea și susținerea convingerilor lor — Iacob Mureșianu, prin clarviziunea sa asupra contextului politic, s-a dovedit a fi la înălțimea grelei misiuni și răspunderi pe care o reprezintă „opinia Gazetei Transilvaniei”⁷¹. Acest aport la complicatele dezbateri care vor urma și care, în final, vor clarifica

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Seton-Watson, *op. cit.*, p. 334.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ Despre această stare de spirit și rolul Gazetei în orientarea opiniei publice Sextil Pușcariu în *op. cit.*, p. 195—196, scrie „...cei mai mulți bărbați de frunte ardeleni erau mai preocupați de ordonanțele lui Kálmán Tisza care atentau la existența noastră națională, decît de evenimentele ce se desfășurau pe Dunăre și de alternativele nouă ce le puneau ele politicii general românești”. Chiar și Gh. Bariț li scrie lui Iacob Mureșianu într-o scrisoare (Arhiva Mureșenilor nr. 946): „...vă rog mai scurtați din atîtea repetițiuni ale scrierilor belice în telegrame trezile, ca să aibă locul alte sciri din patrie”.

⁷¹ M. Băltescu și M. Tanasie, *op. cit.*, p. 285—286. Ca o încununare a acestei atitudini și a activității de 40 de ani a lui Iacob Mureșianu, pusă în slujba cauzei poporului român, Academia română îl numește la 11/23.oct.1877 membru onorar (Arhiva Mureșenilor nr. 837.)

poziția României, este remarcabil. Deși constrins de conjunctura politică, care făcea să nu se poată exprima pe față, Iacob Mureșianu abordează tot ce se atinge de problema orientală și români, pe care îi tratează consecvent de pe poziția unității lor naționale, analizând, explicând și argumentând cu o efervescență care face ca această perioadă să fie între cele mai fecunde din activitatea sa publicistică.

În articolul „Noi, în fața evenimentelor”⁷² înlătură insinuările privind pericolul pe care l-ar reprezenta o cooperare româno-rusă, care inevitabil ne-ar duce „în brațele slavismului”, opunându-i înțelepciunea politicii optime în interesul național și convingerea fermă că „poporul român încă are conștiința că este compact, în număr de 8 milioane și ocupă un teritoriu care în interesul Europei nu se poate lua din mâinile românilor”. De asemeni articolul conține, în paralel, și un aspru avertisment dat politicienilor maghiari „ca cel puțin acum, în ora a 11-a, să caute a se împăca nu numai cu nemții din Viena ci și cu noi, cu care au interese comune”, punându-le în față semnificația celor „8 milioane de romini” adică România inclusiv Transilvania⁷³.

Apărut în două numere consecutive ale Gazetei, articolul „Transilvania pînă la Mureș”⁷⁴ debutează cu o profesiune de credință: „Românii transilvăneni știu că nu maghiarii ca națiune, ca popor genetic poartă vina, dacă în cercurile legislative și guvernamentale se făuresc legi asupraitoare în contra lor, ci că această apariție tristă își are izvorul ei în o clică de demagogi brutali cărora le-au succes a seduce poporul maghiar de a inventa idei politice distructive pentru stat și apăsătoare pentru elementele nemaghiare ale patriei”. Acestora înțelege să le răspundă „spre a-i lovi peste degete”, dar cu respect pentru poporul maghiar căruia îi este dator deslușirea adevărului în disputa provocată de unele „ziare mari europene și în urma lor chiar și de cele maghiare [care] au provocat unele propozițiuni relative la rezolvarea chestiunii orientale, în care se cuprinde și încorporațiunea Transilvaniei pînă la Mureș, un regat neolatin nou, adică la România Liberă...”⁷⁵.

Cu multă abilitate Iacob Mureșianu dezaproabă această formulă arătînd că România nu poate fi interesată de o anexiune teritorială cu o populație eterogenă, atîta timp cît „totalul românilor transilvăneni care locuiesc compact și în număr de peste 2 milioane în partea dreaptă a Mureșului, pînă la poalele panonice ale Munților Apuseni transilvăneni... iar permite a asigura elementelor eterogene germane și maghiare... viață națională în regiunile lor etnografice...”.

Înțelegînd bine realitățile timpului, dar cu privirea ațintită mereu spre viitor, Iacob Mureșianu conchide: „Dacă Europei întregi îi va conveni a crea aici pe malul Pontului Euxin și la Carpați un organism latin compact, mai puternic de cum este, îl vor crea... Cu Transilvania pînă la Mureș însă, ne dăți pace, că nu se entuziasmează nimeni pentru dînsa”⁷⁶.

În condițiile evenimentelor care duc la intensificarea tensiunii politice, Iacob Mureșianu sesizează faptul că aceste tratări parțiale, indirecte sau

⁷² Gazeta Transilvaniei nr. 18 din 18/6.III.1877.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Gazeta Transilvaniei nr. 22 și 23 din 31/19.III și 5.IV/24.III.1877.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

camuflate, deși acum umplu coloanele gazetei, nu mai sînt suficiente. Se simțea nevoia unei sinteze de curaj, au unui manifest. Și astfel, profitînd de sărbătoarea Paștilor, sub titlul „Cristos a Înviat”⁷⁷, parafrazează mitul religios înlocuindu-l cu realitatea momentului politic al învierii poporului român: „Pierdut a fost poporul român și s-a aflat, mort a fost și a înviat. El însuși a frînt lanțurile sclaviei și cu scump singele său și-a răscumpărat libertatea cîtă are, și-a salvat simțul și conștiința românească, și-a cîștigat demnitatea. Și cu toate că lupta lui cu nedreptatea, cu volnicia și violențele împilărilor nu s-a curmat încă cu desăvîrșire, totuși astăzi cînd se vede ajuns la lumină, la conștiință de sine și la viață, nu mai poartă frica că rezultatul final nu va să iasă în favorul său. Drept aceia poporul român serbind Paștile Învierii salvatorului și a reinvierii naturii, nu va întrelăsa să serbeze și Paștile redeșteptării simțului și al conștiinței sale românești, și apoi, conștient se sine, de forțele și vitalitatea sa, va năzui să ajungă și acel moment în care să poată serba și marea sărbătoare a reconstituirii unității sale”. În încheiere, dubliniază încă o dată răspunderea îndeplinirii datoriei în acest moment prin cucerirea independenței, pe care o consideră o etapă indispensabilă, deoarece „astăzi, cînd lumina și dreptatea au început să triumfe chiar și în aceste părți unde tirania și nedreptatea își făcuseră cel mai puternic cuib, nu mai poate să fie departe momentul în care să ne fie dat a serba și paștele deplinei libertăți, Paștele reconstituirii naționale. Tari în această credință, tari în conștiința națională și în puterea de viață a poporului român, dorim cititorilor noștri sărbători fericite...”⁷⁸.

Cunoscînd larga și constanta răspîndire a Gazetei Transilvaniei în România⁷⁹, și prestigiul de care se bucura, putem considera că votul său, reprezentînd dealtfel voința unanimă și entuziastă a maselor, a cîntărit mult în determinarea importantelor hotărîri pe care guvernul și camerele române le-au luat atunci.

În aceste împrejurări Iacob Mureșianu consideră necesar să precizeze încă o dată poziția-program a Gazetei, publicînd articolul „În fața situațiunii, către publicul nostru binevoitor”⁸⁰. Afirmînd ca principiu de bază în redactarea gazetei urmărirea conflictului oriental cu toate implicațiile sale, care domină coloanele ziarului, el subliniază din nou importanța momentului istoric pentru toți românii, ca apoi să desfășoare această activitate pe trei direcții: articole de fond, care să dezbată probleme politice acute, știri atent selecționate de pe front și din România, precum și sarcina de a „respinge și confrunta calomniile care cad ca după un plan sistematic asupra numelui românesc, cu scopul de a ne compromite, a ne înegri și a face demnă de ură națiunea noastră în ochii Europei civilizate”⁸¹. Riscurile pe care le comporta acest ultim punct din program nu îl împiedică să țină piept atacurilor din ce în ce mai numeroase din presa turcofilă austro-ungară, opunîndu-le aces-

⁷⁷ Gazeta Transilvaniei nr. 24 din 8.IV/27.III.1877.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Numărul de abonați este în permanentă creștere, iar ziarul ajunge a se transmite din mîină în mîină chiar și în armată. (Arhiva Mureșenilor nr. 3757; 3765; 3221; 3768 ș.a.); vezi și Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 195.

⁸⁰ Gazeta Transilvaniei nr. 30 din 3.V/21.IV.1877.

⁸¹ *Ibidem*.

tora pe lângă argumentele faptelor reale și o aspră și mușcătoare ironie. Inse-
rate de cele mai multe ori la rubrica „Brașovul”, ripostele sale permanente
sînt pagini definitorii pentru ținuta și curajul pe care îl comportă. Repro-
ducînd opinia ziarului „Tageblatt” din Viena, că Turcia intenționează a ocupa
România pentru a o transforma în cîmp de război, Iacob Mureșianu conchide
că: „De așa ceva însă România nu se teme; ea a înfundat Dunărea cu turci
atunci cînd era dezbinată în două și cînd turcii însuflaseră frica Europei in-
tregi”⁸². Aserțiunilor critice la adresa politicii României din ziarul „Pester
Lloyd”, care sugerează Austriei să ocupe România spre a o apăra de invazia
turcească, se rezumă a le răspunde că: „atragem atențiunea foilor din capi-
tala României asupra acestui articol al organului Domnului Andrassy, căci
noi voind a răspunde la această birfeală... așa precum merită și precum am
dori să-i răspundem, ne temem să nu ne aprindem paie în cap...”⁸³, reticență
de care nu mai ține cont în numărul următor cînd, relatînd dezbaterile din
parlamentul maghiar, reia problema imaginînd o interpellare a redactorului
ziarului „Pester Lloyd”, deputatul Max Falk, către premierul maghiar, pen-
tru ca Ungaria să fie aceia care să „ocupe România cu honvezi ca să o apere,
vezi doamne, să nu cadă în mîna muscalului”⁸⁴. „Însă — continuă Iacob
Mureșianu — atîta înțelepciune totuși putem presupune domnului Tisza
încît la o asemenea interpellare să răspundă că honvezi abia vor fi de ajuns
pentru apărarea patriei proprii”⁸⁵. În același număr răspunde ironiilor zia-
rului vienez „N. Fr. Presse” care anunță știrea despre concentrările trupelor
române, comentînd că acestea „nu vor împiedica pe turci de a trece Dunărea
și a alunga pe dorobanții și călărașii români pînă în Transilvania”. Riposta
îmbină spiritul caustic cu amenințarea profetică : „Noi nu contestăm că așa
ceva nu s-ar putea întîmpla, ba credem că tot între marginile posibilității
rămînem și atunci cînd admitem că dorobanții și călărașii români pot porni
către Transilvania și fără să fie alungați de turci”⁸⁶. Această polemică va
continua în numerele următoare din care mai semnalăm și articolul „Calom-
nie infamă la adresa armatei românești”⁸⁷, în care gazeta dă o dezmințire
drastica la minciunile privind dezertările din armata română și exagerării
așa-ziselor pierderi suferite de români la Calafat, publicate de ziarul clujean
„Ebredés” calificîndu-le drept „insulte, calomnii și infamii” cărora le vor
răspunde „tunurile Krupp și puștile Peabody”⁸⁸.

Față de această campanie susținută și fățișă, autoritățile se sesizează
și încep a lua măsuri. La 18 mai 1877 subprefectul comitatului Brașov cere
primarului orașului să pună în vedere editorilor și redactorilor periodicelor
brașovene „Kronstädter Zeitung”, „Gazeta Transilvaniei” și „Cocoșul roșu”
să trimită cîte un exemplar purtînd semnătura lor la procuratura regală
din Sibiu, obligație prevăzută în Legea Presei⁸⁹. Prin aceasta era evident

⁸² Gazeta Transilvaniei nr. 25 din 15/3.IV.1877.

⁸³ Gazeta Transilvaniei nr. 27 din 22/10.IV.1877.

⁸⁴ Gazeta Transilvaniei nr. 28 din 26/14.IV. 1877.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Gazeta Transilvaniei nr. 37 din 27/15.V.1877.

⁸⁸ *Ibidem*.

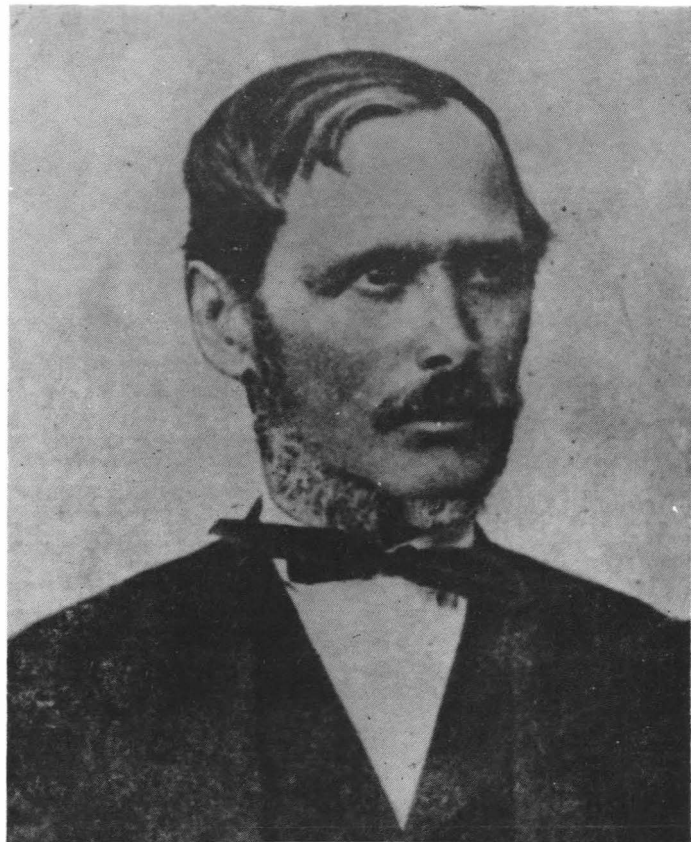
⁸⁹ Arhiva Mureșenilor nr. 6349.

Sediul redacției Gazetei Transilvaniei, azi muzeul „Casa Mureșenilor“.

Cărturarul brașovean Iacob Mureșianu (1812—1887), director al Gazetei Transilvaniei în perioada anilor 1850—1877.

Gheorghe Bariț (1812—1893), redactor al Gazetei Transilvaniei (1838—1850) și colaborator al publicației în perioada 1850—1877.

Aurel Mureșianu (1847—1909), redactor și apoi director al Gazetei Transilvaniei între anii 1878—1909.

Clase 1^a con de 2 col. Jura al Dniestru.
1914, conde conde apertural. — Trifido
pe 1 km 10 2, pe 1, 2, 3, 4. Tercer adeno 12 8
e a. pe uno em. ad 2^a, gallos con, conchita

Se prezintă la poșta nr. 1, și pe la Dă
correspondență. — Pentru seria 5 costă 1.000.
Taxa trimestrală a 2000 lei, plus de dispoziție
publicare.

Envy-Free

Nr. 2

Brasiovu 24.9.1994

1877

Imperiula otomann.

1. Ori, nu se va alege din imperiul turcesc, de va scapa si din actuala criza, de sa se regeneze, sau ca va cade si ca este compusa numai prin puterea armelor, barbatii mai departe vedetorii institutiilor romane vor simti tot-doauna marea neexistenta de a studia treburile aceluia imperiu si sa se ocupa de sortea lui prezenta. Pentru istoria lui imperiala otomana, este de parge din istoria noastra, ramane neintelese si multe chiar, ca charhizul, nu poteste explica cateva din ale Moldovei si la Munteniei rechi. Chiar si caracterul national tarcescu avuse indoielnic considerabile asupra caracterului parintilor nostri. Si presedinta exorcatizata asupra basericii orthodoxe prin poterea bisericii islamului care o va nega? Pana si muzic' bisericeasca christiana fusese foarte alterata prin cucerirea arabico-turcesca. Urmele tiraniei turcesce se mai vedea pana in ziua de astazi, nu numai in Romania, dera si in Ungaria. Nemuritoriile principii Dumitrie Cantemiru prevedesca ca aceste o scrisa profetice atunci, candu lasa asupra-sa o cin' gra de a scrie cu multe fidelitate cu privire la istoria imperiului otomana, ci de a m' de puteritatii si alte informatiuni instructive de pe acelu popor, care in cativa seculi fusese teroarea Asiei, Europei si Africii.

Din anul in care Constantin M. a stramutat residentii imperiului roman la Bizanțiu, era mai vechiu din epoca cea memorabilă, în care imperiul Romei se desfacea în occidentale și orientale. Dacă și locuitorii ei au gravitat în toată vremea mai multe către Roma nouă apropiată, decât către Roma vechia, mai departala, de către care se rememorează departiții, izolați și ăstăzi-cum juncti cei implinși așezării prin toate popoara mărișoare, care s-au strâns răi apoi anadunat între Dacia și Italia pe întinșul teritoriu al Panoniei, Ilirice, Norice, Rhæti, Vindelei. Deia Dunare ajungea în valea de la Roma's nouă, pe un câșcatu său pe mare; dăra totu de acolo până la Roma's vechia avea să facă calea deșertă, uneori și mai multă între pericole neamurate. Situațiune geografică este politica, care și înainte cu 1450 de ani, era cea sată pentru romani să va potu a și-o-via-lă îndefectiv, ori-cine va domina în Roma's nouă, mai chiară atunci, cașdu independentă. Romanii ei' f' garatuați prin tôte statăle Europene în dărua înțelea și coroborata cu sale de juramante. Asta dăra, dăra-lunea ar vedea chiar în dăru de mare barbațosea salăuila cu tirali și pe țare de brăcu cu slavi meridionali, noi romani se fime cu alai mai diligenti în stădurea, lăutărișuri turcoșe, cu rai-ai mai focușu astăia mai potușu până astăia, și cu rai-ai ei dărua mai multă de a la popoalura europeană. Dăra astăia facuți în primăria Treceia sau stădușă astăia slăvici meridionali, no ne potușu lipi de acorți, mai alădu după-acei tedești în presa străina celădu astăia împășășă dărua țare.

Noi aici vomu începe cu informații geografice și statistice, adică cu cele mai săveole de a

Imperiului otoman, numite si impe-
ria turcesca sau Turcia, cuprinde mai ac-

stati provinciile acelor teritorii vastu, din care
 erau compuse anticele imperii romane orientale,
 adica cat Bine, din Dunare pana in Efrat si in
 din marea adriatica pana in sinul arabic, dar in
 Africa pana la Alghira, adica circa 50 de mii
 mii de patrate, prin armata teritoriala imperiala
 otomana este camu de cinci ori mai mare decat
 ale Asiei si ale Africii, aspra carora se intinde
 suveranitatea nominala a sultanului, se computa la
 25 miliarde, dar statisticii le stergu pe aceste din
 calculatiunile lor. Numarul exact al locuitorilor
 acesti nusi chiaru ministri sultanului, nici in to-
 tate si nici dupa provincii. As ai turci de vor
 alalturi unui sau sumita birou statisticu, dar
 dar rezultatele lucrarii acestuia suntu pana acum
 asa de putine si asa de nesigure, in catu nici-
 unui geografu nu cutidia a se lua dupa ele; de
 aceea, cati geografi mai noi, altele pareri. Acesti
 lucru de altmurea forte neplacuta, "si are ratiu-
 neme sa. Ci se tacemu cu totul de indolenta, de
 lenes orientale in genere, popoare orientale nu putu
 se suferi ca noi intrati de numerala familii si
 mai ales de nevasta, ca-ci noi acesta o luam de in-
 sulta; este in contra uzului, datinelor, traditiilor
 si chiaru in contra bunui cunvintie asa precum o
 intelegu in Oriente mai veribus mohamedanli. "Ca
 si te sa intreb de nevastele mele, ce ai cu ele
 blastematele? Acestea! e raspunsulu. Dera mai este
 si cenzurata ratiune fixa, cunoscuta si popoarelor
 europene multa mai bine decat ai dorci si ele.
 Cateva specii de contributii se arunca pe statii
 membri ai fa-carei familii, catu sumu trecut, pre-
 ex. de ani 20. Au nu este si la noi totu asa?
 Fetiorii si fetele, care au trecut de 16 ani (mai-
 na 18), trebuu se platestu contributii. In tie-
 rie turceasci se vobragu dela impozit omest; catu
 se pote mai mult; pe alii scuteste spahii si func-
 tionarii cu conditie, ca se nu se platestu ori sa
 in lucru lor, curatu sau, precum ti seceta la noi ne-
 mesul pana in a. 1848. Mai adaugemu si essen-
 tiala impregurare, cu una parte considerabile

nați, din care se compune statul român, după naționalități, înseamnă că mai amoviza se specia populației, în care în tot țara, și se înțelegem în drumul concepțiilor religioase, în tot țara, amestecul și nu mai este în cadrul se apoi, mai ales după ce s-a scris bine, ca în țările turcești că nicăieri în lume, atât musulmanii, cât și creștinii confundă în tot momentul naționalitățile și religiunile, și ca și o face aceluși nu numai din fanatism și bigotism, ci și din dorința din politica națională. Ansa de ex. turci, până unde s-au ajuns se trece marea, numele român, adică turci pe tot locurile de religioase musulmane, și grecii fac înlocuie cu poporul de religioase reorthodoxe, precum că 1 milion și mai bine macedoneni, români, bulgărești de ei Catolici, pentru că se le face rușine de origines lor latine, sau ca sută de mai bolșevici și ex multime de armati.

Pentru că totuși se ne potuau afla câte de puținu facia cu 'eris'a prezenta și cu cele venitorie, vomu denota aici numărulu populațiunilor din acestu imperiu mai antaiu după originea sau mai exactu, după limba maternă, pe care o vorbescu fie-care, cu cifrele armatice:

Turci sùt cizmani s'ri vlezmani, preste to...	10,000,000
Slari, in Bulgarija, Macedonia, Bosna, Hertigovina s'c.	5,500,000
Arabi, in Siri'a si Irak, in Ara-bi'a propria, Africa	6,000,000
Berberi, Negri si Cabilli, toti in Africa's	2,000,000
Greci, in Europ'a si Asi'a	3,000,000
Macedoromani, in Macedonia, E-pira, Tesalija preste	1,000,000
Dacoromani in Bulgari'a	100,000
Arauti s'ed Albanesi	1,500,000
Curdi, in Asi'a	1,000,000
Armeni	2,500,000
Erm, in Asi'a si Europ'a	250,000
Droni, Nuziri, Melahi, Joziri	200,000
Tiegani (Zingari), in Asi'a si Europ'a	300,000
Europ'a	32,500,000

Rostul până la 33 de milioane locuitori al imperiului otoman, adăcă circa 150 mii, se compune mai mult din coloni europene, precum italieni, francezi, germani, englezi etc., apoi și pocii perșani. Dăca abstracție făcū de acești pocii europeni, vedem cā imperiul otoman este locuit cū pocii de 12 naționalități, cā diferă foarte mult unele de altele. Ecce un nou model de stat poliglot, precum e de ex. și cel austro-ungăresc. Adăugăm la diversitatea originii încă și pe cea religioasă, care fă căuza neamurilor să se deosebească și să se călătească pocii.

lectorii nostri vedu, ca noue nu se trece prin
minte, ca Romani'a si Serbi'a se le consideram
de parti constitutive a le imperiului otoman, pre-
cum facu geografi straini.

(Va. norm.)

Proctotrupes. Nephtharidae.

Este adeverata prevedinta, ca in Ungaria
chiar si la cele mai tiranice dieria incepe sa se lo-
siunge an'a la gura. Deoa a mai existat vreo-

GAZETA TRANSILVANIEI.

„Gazeta” are de 2 ori: Joi’a si Duminica.
Fol’a, candu concoda sabbatula. — Pretiale:
pe 1 annu 10 fl., pe $\frac{1}{2}$ 3 fl. v. a. Tiaru externe 12 fl.
v. a. pe annu annu sabbatula galbini mon. sabbatula.

Anula XL.

Se pronunsa la postulu c. si r., si pe la DD.
comandanti. — Pentru serie 6 cruceri v. a.
Tara timbrala 30 cr. val. anst. de sa-caru
publicare.

Nr. 51.

BRASIOVU, 153 Iuliu

1877.

Actiunea armatei romane.

Brasiovu in 14 Iuliu a. e.

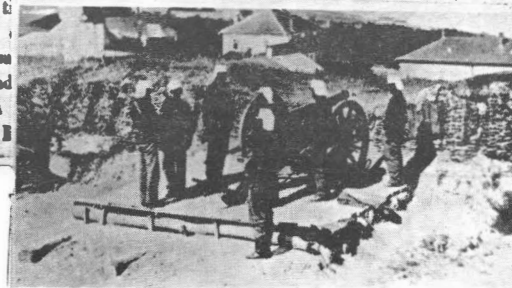
A fostu scrisu in stela ca armata romana se
ia parte activa la gigantica lupta ce s’a incinsu
pe malurile dunarene. Libertatea si independinta
tiarei, omorru si prestigiulu natiunii cern tributulu
loru de sange. Nu este der momentulu d’a mai
intrebá de cantele cari au adusu lucrulu la stala,
astadi tola atentimnea, tola cugetarea si simtirea
romaneasca ce concentrata numai in singurul ca-
venta: actiunea.

Or’a intrarii in actiune a armatei romane a

strategica. Nici nu s’ar poté der sub asemenea
impregiurari admite posibilitatea unei neactiunii,
decatu numai atunci candu acest’a neactiune ar
fi receruta de consideratiuni curate militari ce se
potu nasce in decursulu rebhelulu.

Daca cooperarea romanilor ar’ fi indiferenta
pentru Russia, armata romana nu aru ti
pute positiunile in care se afla. Si odata
riulu romanilor a fostu binevenitu in
Alexandria, cumu s’ar poté crede ca fiind
Brasiovu si Michailu Cogalniceanu la
Bom’a se nu fi incheiatu o alianta cu R

tiunea numerica a armatei otomane, care nu e in
stare a risca o batalia decisiva. Asiader’ turcii
voru trebai in fine ce se asocia cu totul in
cimburile loru, Rucimca, Siem’a, Varn’a, Silistria,
sau ceea ce pare a fi mai probabilu, se parascea
cu totul apear’ linei Dunarii si lasandu garni-
sonele necesare in fortaretie se se retraga in

că se urmărea punerea „sub acuză” a redactorilor și editorilor, fapt care însă nu-l va împiedica pe Iacob Mureșianu să continue cu același curaj publicarea unor articole din ce în ce mai virulente. Astfel se ajunge ca o suită de numere ale Gazetei Transilvaniei să facă obiectul cercetării procuraturii care, la 21 iunie 1877, înaintează un denunț⁹⁰ în urma căruia se va deschide un proces de presă de mare răsunet⁹¹. Între articolele „incriminate” se află „Cristos a înviat” din nr. 24/1877, „Brașov în 2 iunie”⁹², „Brașov în 6 iunie”⁹³, „Resbelul”⁹⁴, „Solnoc-Dobica”⁹⁵, „România”⁹⁶, „Brașov la 30 iunie”⁹⁷, „Spre folosul Românilor răniți”⁹⁸.

Dintre acestea, pe lângă „Cristos a înviat”, cinci se refereau la situația politică legată de independența României și aparțineau lui Iacob Mureșianu „Spre folosul românilor răniți” era scris de Gh. Bariț, iar „Solnoc-Dobica” era semnat „Cunctator”, autorul lui rămânând necunoscut. În „Brașov în 2 iunie”, Iacob Mureșianu comentează ultimile știri atacind din nou dualismul austro-ungar, apoi politica maghiară față de România, desființarea comitetelor românești de ajutorare a răniților și reproduce, fapt semnificativ, relatarea ziarului vinez „Osten” despre manifestări ale românilor bucovineni pentru cauza independenței, despre care spune: „cînd asemenea manifestări pornesc chiar din sînul românilor din Bucovina, atunci să știe domnii unguri și turci că viitorul poporului român este asigurat”. În același articol reproduce și opinia exprimată de Kossuth „că înființarea unui regat român independent și neutru ar fi foarte de dorit în interesul Ungariei”. În articolul „Brașov în 6 iunie” răspunde insinuațiilor guvernamentale și presei maghiare referitoare la situația României; în „Resbelul” atacă din nou desființarea comitetelor de ajutorare a răniților, iar în „România” analizează aportul posibil al armatei românești la război ca răspuns la presa austro-ungară și calomniile acesteia, încheind: „...Ofițerii noștri (români n.n.) roagă de mult pe Dumnezeu ca să le dea ocazia de a face cunoștință piept la piept cu domnișorii voștri (honvezi n.n.) care se laudă că vor veni ca să ne învețe a fugi mîncînd pămîntul... Doamne adu-i în munții noștri ca să îi vedem și noi, să le facem aici quartire (locuințe n.n.) pentru eternitate”.

„Brașov în 30 iunie” cuprinde un lung extras din ziarul „Românul” din 12/24.VI.1877, caracterizat de Iacob Mureșianu ca un „articol scris cu o delicatețe și eleganță proprie românului, [în care] se arată absurditatea piramidală, nebunia de legat ce o comit ungurii atunci cînd vin a se contrapune cu încăpăținare pentru conservarea dominației turcești, combătînd și insultînd pe cei ce tind spre distrugerea acestei dominații și la eliberarea

⁹⁰ Cf. Arhiva Mureșenilor nr. 5346.

⁹¹ Vezi Mircea Gherman, *Consecințe politice...* în prezentul volum.

⁹² Gazeta Transilvaniei nr. 39 din 3.VI/22.V.1877.

⁹³ Gazeta Transilvaniei nr. 40 din 7.VI/26.V.1877.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Gazeta Transilvaniei nr. 44 din 21/9.VI.1877.

⁹⁷ Gazeta Transilvaniei nr. 47 din 1.VII/19.VI.1877.

⁹⁸ Gazeta Transilvaniei nr. 39 din 3.VI/22.V.1877

popoarelor din robia ei; iar pe de altă parte acest articol avea să deschidă ochii unguirilor ca să nu-și lege soarta de a turcilor pentru ca să nu ajungă și dinșii pe urma acestora“.

Începuturile unui alt prestigios capitol al aportului brașovenilor la cucerirea independenței de stat a României — acțiunea de ajutorarea răniților români⁹⁹ — va marca și reluarea colaborării lui Gh. Bariț la *Gazeta Transilvaniei*, cu articolul „Epistolă respectuoasă către femeile noastre“¹⁰⁰, un vibrant apel în sprijinul acestei inițiative, dar mai ales cu răspunsul dat atacurilor presei turcofile maghiare la adresa comitetelor românești de ajutorare a răniților sub titlul „Spre folosul românilor răniți“, un aspru și temerar rechizitoriu de o înaltă ținută etică și politică, obiect și el al procesului de presă intentat *Gazetei Transilvaniei*. „Ei, spune Bariț, acuză pe bărbații de stat ai României de felonie și trădare căci își apără țara de barbari sălbatici; noi din contră, i-am fi acuzat de trădare și poltronerie dacă ar fi stat cu mîinile în sin; iar astăzi le gratulăm și îi felicităm“¹⁰¹.

Tot acum Gh. Bariț, reluînd seria articolelor teoretice, generale, își ia sarcina de a face lumină în problema raporturilor dintre români și ruși¹⁰² și publică, în 6 numere ale gazetei, un studiu monografic „Imperiul Rusiei“¹⁰³ și apoi articolul „Rusia și România“¹⁰⁴ în care, după o largă investigație istorică privind relațiile dintre aceste două popoare, conchide că „politica României, atît față de Rusia, cît și de toată lumea este dictată, formulată și impusă exclusiv de interesele proprii ale patriei și națiunii“.

Între timp însă, cursul evenimentelor impusese necesitatea dezbaterii unui nou aspect prin proclamarea independenței și problema recunoașterii ei de către Marile Puteri.

Anticipînd declarația formală, Dr. Aurel Mureșianu va prelua această problemă începînd cu articolul „Independența Statului Român“¹⁰⁵ în care, relevînd faptul că acesta „este astăzi unul din cele mai principiale obiecte ce se discută în toată presa europeană“, comentează votul Parlamentului român din 29.IV./11.V.1877 atribuindu-i calitatea unei expresii de voință a poporului român și sesizînd rolul important pe care Germania reușește să și-l impună în concernul Marilor Puteri reproduce ca semnificativă opinia oficiosului „partidei domnitoare prusiene *Nazional zeitung*“, care privea independența drept un fapt ca și împlinit. Referirea cuprindea o evidentă încurajare și imbold la acțiune.

⁹⁹ Șt. Suciu, *Contribuția Brașovului la susținerea războiului de independență*, în prezentul volum; Valeriu Bologa, *op. cit.*; Paul Abrudan, *Aspecte ale sprijinului acordat de românii din Transilvania, războiului pentru cucerirea independenței de stat a României*, în *Revista de istorie* nr. 4/aprilie 1876 p. 587—594; M. Băltescu, și M. Tănăsescu *op. cit.*

¹⁰⁰ *Gazeta Transilvaniei* nr. 35 din 20/8.V.1877.

¹⁰¹ *Idem*, nota 98.

¹⁰² V. Netea, *La guerre d'indépendance...* p. 608.

¹⁰³ *Gazeta Transilvaniei* nr. 37 din 27/15.V., 38 din 31/19.V., 40 din 7.VI/26.V., 41 din 10.VI/29.V., 42 din 14/2.VI., 43 din 17/5.VI.1877.

¹⁰⁴ *Gazeta Transilvaniei* nr. 47 din 1.VII/19.VI., 49 din 8.VII./26.VI., 50 din 12.VII/30.VI.1877.

¹⁰⁵ *Gazeta Transilvaniei* nr. 35 din 20/8.V.1877.

Numărul următor al gazetei aduce vestea cea mare a proclamării independenței. Articolul de fond „răspunde în termeni foarte tari atacurilor presei maghiare referitoare la problema independenței demascînd totodată substratul lor real, frica de ideea unității naționale românești. „Agitatorii din Budapesta — scrie Dr. Aurel Mureșianu — se tem de agitațiuni naționale românești. Tîrziu s-au deșteptat. Agitațiunile noastre în Transilvania și Ungaria contra tiraniei nu datează de la principele Carol I, ele sînt seculare și își află expresia insușită în adevăr în istoria țării, în legile ei în care Olah Natio e condamnată la servitute barbară, la întunecime perpetuă, la sălbăticie completă...”. Românii nu au nici un agitator renumit, nici un plan secret, nici un program de conspiratori. Conștiința misiunii lor ca popor latin, ideile culturii și civilizației moderne... spiritul epocii în care ne aflăm, neconținutul progres și triumfurile pe care le cîștigă libertatea... iată agitatorii ce țin spritele la noi pururea deștepte... pentru poporul românesc, drepturile lui naționale politice, agită Europa luminată întreagă, fără pic de concurs al unui regat românesc”¹⁰⁶.

Reacția Marilor Puteri, la vestea proclamării independenței din 9/21 mai 1877, a fost oglinda fidelă a politicii lor de pînă atunci. Turcia evident este pe poziția nrecunoașterii independenței și menținerea valabilității statutului precizat României prin Constituția otomană din decembrie 1876, în virtutea căreia acuză România de rebeliune. Anglia consideră că actul proclamării independenței este contrariu tratatelor și România pasibilă de măsuri de pedepsire pe care le și reclamă din partea Marilor Puteri europene. Franța, evitînd luarea unei poziții clare se limitează la a semna la eliberarea de garanțiile Marilor Puteri, consecință a proclamării independenței, constituie o greșală. Germania, consecventă manevrelor sale politice din tot cursul conflictului oriental, adoptă o poziție doar principial nefavorabilă apreciind că independența României este o problemă care trebuie rezolvată numai la încheierea păcii. Austro-Ungaria păstrează o rezervă urmînd a se pronunța după război și în funcție de cursul acestuia. Italia, deși întru totul alături de România în problema independenței, nu se pronunță datorită obligațiilor sale față de celelalte Mari Puteri. Rusia, prin prințul Gorceacov, ia act de independență ca de un fapt împlinit, care însă rămîne a fi tratat de toate Marile Puteri.

Este de menționat faptul că față de poziția oficială a guvernelor Marilor Puteri, opinia publică europeană era favorabilă actului de voință al României.

Gazeta Transilvaniei publică, în extenso, toate actele istorice pe care guvernul și Camerele române le emit în acest timp, însoțindu-le de calde pledoarii pentru recunoașterea dreptului poporului român la proclamarea independenței sale.

Totuși, era necesar ca independența declarată să fie susținută și impusă întregii Europe. Dr. Aurel Mureșianu sesizează faptul că în aceste momente critice doar faptele de arme pot da girul lor actului politic. Apelul său, lansat în scopul de a grăbi decizia și a înlătura incertitudinile¹⁰⁷, intitulat „Acti-

¹⁰⁶ Gazeta Transilvaniei nr. 36 din 24/12.V.1877.

¹⁰⁷ V. Netea, *op. cit.*, p. 608.

unea armatei române " ¹⁰⁸ care va avea un larg răsunet în București relevat fiind și de presa străină ¹⁰⁹, din nou va constitui un adevărat manifest: „Ora intrării în acțiune a armatei române a sunat... Românii trebuie să intre în acțiune pentru ca să accelereze un război care le-a impus și le impune neconținut cele mai mari jertfe, trebuie să se bată în fine, pentru onoarea stindardului românesc care de 200 de ani plin de umilire și de jaf nu a mai fiit victorios pe malurile dunărene ... Înainte dar..., bravi români. Dorințele cele mai bune și fierbinți ale fraților voștri de dincoace de Carpați vă acompaniază. Să cînte libertatea pe maluri dunărene“.

Este momentul în care datorită participării directe a trupelor române la războiul de peste Dunăre, *Gazeta Transilvaniei* își asumă o nouă misiune pe care o va include în programul său: faptele de arme și tributul de sînge adus de trupele române declarației sale de independență, trebuiau să fie cunoscute în mod obiectiv și complet, astfel ca în fața opiniei publice străine — prost informată de o presă ostilă — să se impună recunoașterea independenței și suveranității unui popor, drepturi legitime refuzate pînă atunci de guvernării Marilor Puteri la masa tratativelor ¹¹⁰.

* * *

Această lungă și susținută campanie de presă dusă de *Gazeta Transilvaniei* în favoarea independenței de stat a României se înscrie ca una din cele mai frumoase pagini de solidaritate națională, constituind, totodată, o contribuție efectivă la dezbaterile care au canalizat cursul evenimentelor politice din acele timpuri pe făgașul adevăratelor aspirații ale poporului român. Pe drept cuvînt s-a remarcat că față de amploarea acțiunilor duse de românii transilvăneni pentru cauza independenței, nu se mai poate vorbi despre „ecoul lui 1877 în Transilvania“ ci despre „participarea“ lor la cucerirea independenței de stat a României“ ¹¹¹.

Tot astfel și-au înțeles și redactorii gazetei misiunea lor: a fi participanți direcți la evenimentele despre care, românii transilvăneni, spuneau: „Cauza ostașului român e o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie aceea risipită în oricare parte a lumii“ ¹¹².

¹⁰⁸ *Gazeta Transilvaniei* nr. 51 din 15/3.VII.1877.

¹⁰⁹ Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 198.

¹¹⁰ Asupra acestei perioade vezi L u a n a P o p a, *Gazeta Transilvaniei, oglindă a războiului pentru cucerirea independenței de stat a României*, în prezentul volum.

¹¹¹ V. Dicu le scu, *op. cit.*, p. 30.

¹¹² *Gazeta Transilvaniei* nr. 42 din 14/2.VI.1877.